

AKI A JÖVŐBE LÁTOTT

írta: TÓTH LÁSZLÓ

A „Prohászkaért” induló mozgalom szervezete vasárnap alakul meg Székesfehérvárott. Az újságíró erre a napra egy negyedszázad elsárgult lapjairól földidéz néhány örök gondolatot, amelyet egykor Ottokár püspök hirdetett a magyarságnak.

Budapest, 1916.

A püspöki konferenciára a fővárosba érkezett Prohászka Ottokár, Székesfehérvár püspöke, akinek az egyházi- és a nagy-birtokra vonatkozó javaslata a múlt évben a magyar társadalomban s a gazdasági körökben olyan nagy feltűnést keletkezett. Az indítvánnyal akkor az Országos Magyar Gazdaszövetség nagygyűlése foglalkozott és bizottságot küldött ki „részletes jelentés és javaslat elkészítése végett”.

Ma délelőtt megérkezése után felkerestük a püspököt a Központi Papnövelkedésben, hogy megkérjük, mondja el benyomásait a mai nagy időkről és tájékoztatson földbirtokjavaslatának sorsáról.

Prohászka Ottokár közvetlen szeretetreméltóságával állt rendelkezésünkre és meghívott, hogy kíséreljünk el a Várba vezető útjára. Utközben az alábbi nyilatkozatot tette:

— Milyen hatással lesz a háború a nép szélesebb rétegeire? — hangzott első kérdésünk.

— Ugy érzem — mondta elgondolkozva —, hogy ennek a szörnyű háborúnak a hatása nem egységes. Kétségtelen, hogy a nagy tömegekben a harcok, az öldöklések és a szenvedések vadító és eldurvító befolyást gyakorolnak, de ugyanakkor, amint látom, egyesekben bizonyos elmélyedést és az érzésekben való megnevezést okoznak. Sok olyan dolgot, amely eddig zavarosan élt bennünk, most tisztán megérzünk s azt hiszem, épp ezért a háború vérzősége számaltan tradicionális válaszfalat mosott el. A jogot, az egyenlőséget és azt, hogy mindenkinek joga van a jobb, a boldogabb élethez, soha így még nem érezte az emberiség. Ezt ma egyformán kell, hogy érezze a gróf és az egyszerű közkatonára. A nagy időket nem a fogalmak alakítják és nem a fogalmak jelentik, hanem azok a megerzések, amelyek az emberi lélek mélységében ébrednek fel és a haladás felé viszik az emberiséget. Ezért ha az emberiség nem elvben, de in actu, tényleg meg is tagadja ma a legmagasabb erkölcsi elveket és ha amint egy német katonanóta mondja: „Megyünk a Suez-csatornához, ott nem uralkodik a tizparancsolat”, — azért a háború után az egész emberiségben és a tizparancsolat — a legmagasabb erkölcsi elv — mégis győzedelmeskedni fog...

— A háború kiegyenlíti-e majd a társadalmi harcokat?

— A magyar társadalom? ... Nem hiszem, hogy az óriási ellentéteket, amelyek a háború előtti években olyan éles harcokhoz vezettek, ez a háború kiegyenlíti tevéte volna. A radikálisok nem lesznek kevésbé radikálisok és az a francia, hogy ugy mondjam szektárius szellem, amely Nyugaton olyan nagy erővel lépett fel, a háború után nálunk is meg fog jelenni, nem kisebb erővel...

— Mi van a birtokreformmal?

— A földbirtokreformra, illetve a háború rokkant hőseinek földdel való ellátására vonatkozó indítványom még mindig tárgyalás alatt áll. Ma délután is értekezni fogok ebben az ügyben a mozgalom egyik intézőjével. Ma még nem tudnám megmondani, mikorra készül el a bizottság munkálataival és mikor léphetünk konkrét javaslattal a nyilvánosság elé. Én mindenesetre azt szeretném, minél gyorsabban minél előbb. Bis dat, qui cito dat. Természetes, hogy az én javaslattal szemben számtalan bírálat és kifogás hangzott el. Azt mondják, hogy az örökbérlet ellenkezik a magyar közjoggal, meg a magánjoggal. Pedig nem az írott jog a fontos, hanem az, hogy a nép, amely föld nélkül nem élhet, földhöz jusson. Ha ez ellenkezik a magánjoggal, akkor meg kell változtatni a magánjogot. A lakbérrendelet is belenyúl a magánjogokba, mégis megcsinálták, mert szociális szükség volt rá. Én különben nem ragaszkodom az örökbérlet-rendszerhez, ha jobbat tudnak, akkor azt kell megcsinálni, de az a fontos, hogy valahogy megcsináljuk. Az örökbérletet én azért választottam, mert ezt látom a leghelyesebb megoldásnak a két főkövetelés szempontjából, hogy tudniillik a nép, a rokkant harcos, földhöz jusson és azt meg is tartsa, mert mit ér, ha ma kap husz holdat, de néhány év múlva megint nincs semmije. Ennekem nincs kifogásom az ellen sem, hogy földbérlet-szövegkezetekkel oldják meg a kérdést, ez a mód is célra vezet. Volt olyan ellenvetés, hogy nehéz megállapítani a nagybirtok maximumát, ötezer hold legyen, avagy tízezer, ez csak akadékoskodás, ez mellékkérdés. Egyik bi-

ráló azt mondja, hogy az én gondolatom szerint legfeljebb egy millió hold juttathatna a rokkant harcosoknak... Hát Istenem, én nagyon boldog lennék, ha a rokkant hősöknek a magyar társadalom egy millió hold földet juttatna...

— Nem gyöngül-e meg az Egyház a reform következtében?

— Én azt hiszem, hogy az az ellenvetés sem áll meg, hogy az Egyház meg fog gyöngülni egy ilyen reform által. Meggyöngülhet-e az Egyház, amikor a nép érdekében egy ilyen nagy reformot vizsgál? Ez csak jobban megerősítheti őt. Vagyonilag pedig határozottan kedvezőbb lenne az Egyháza néve, mint a mai állapot, több lenne a jövedelme és a megváltás óriási összege gazdaságilag is elevenebb erő az ő kezében, mint ma az ingatlanok.

— Az én célom különben is az indítvánnyal nemcsak az volt, hogy a rokkantak és a magyar nép e nagy szociális kérdését megoldjuk, hanem hogy rátereljem a figyelmet a nagybirtok kérdésre, hogy megmozgassam, fölrázzam az erőket és megindítsam a mulhatatlanul szükséges folyamatot ennek a nagy kérdésnek tökéletes rendezésére. Szubjektív megoldások bármily tiszteltreméltóak és örvendetesek is, nem elegendők. A kalocsai érsekség például nagyon szép példát adott a rokkantak telepítési akciójával, de teljes és tökéletes megoldás csak ennek a kérdésnek országos intézményes rendezése lehet. Itt van például az én püspökségemben egy nagyobb 2300 holdas birtok, Sárkeresztúr, én azt szívesen adnám ki parcellázva bérletbe kiscsajdáknak, de ez nem lenne a szociális megoldás, amelyre törekszünk. Egy rossz termés után jönnének kunyorálni, kéni halasztást, bérlekedést és nem tudnám megtagadni a kérésüket. A magyar paraszt sok egyszerű tulajdonsága mellett pedig ez a lekunyorálási hajlandóság is meg-huzódik, ami csak akkor és úgy szűnik meg, ha nem az egyes nagybirtokosok állnak szemben az egyes kisbérlelkekkel.

— De a parasztnak nincs üzemi tőkéje! — jegyeztük meg.

— Természetes, ha a parasztnak földet adunk, gondoskodnunk kell arról is, hogy mindegyiknek bizonyos üzemi tőke álljon a rendelkezésére. Erre mindenekelőtt alkalmassá látszik a rokkantsegély, amely fölötté csekély ahhoz, hogy valaki megéljen belőle, de ha a rokkantnak földje van, akkor már az ő kis üzemi költségeinek egy része mégis kikerül belőle. Arra is lehet gondolni, hogy valami közös nagytőkét vagy intézetet létesítsen az állam, amelyet bizonyos meghatározott járulékokból fedezzenek, mint ahogy ezt ennek a kérdésnek tudományos irodalma számos formában ajánlja. De ez megint a részlet kérdése, amelyre akkor kerülhet sor, amikor már elhatároztuk, hogy csinálunk valamit és azt meg is csináltuk. Nem elég azonban a földhöz juttatottaknak üzemi tőkére gondoskodni, gondoskodni kell a magyar nép alapos gazdasági neveléséről is. Az elemi iskolákra a jövőben e tekintetben itt is nagy feladat vár. Az elemi iskolában a parasztyereket megtanítják az alkotmányra, de nem tanítják meg a legprimitívebb gazdasági ismeretekre, pedig a tervszerű belterjes és a mai gazdasági életnek megfelelő gazdálkodásra rá kell nevelni a népet, hogy a kezében igazi értékekkel váljék a föld.

— Az én megyemben például nagyon sok a nagybirtok, de nem a tulajdonosa gazdálkodik rajta, hanem a nagybérlet. Ahogy jöttem a vasuton, csak elnéztem, hogy milyen gyönyörű a sok végtelen zöld vetés, gyönyörűsége volt látni a jövőnek ezt az ígérteit, mert a vetés az élet, a mi életünk, de azért szomorú is volt, hogy a vasut mellett alig van falu kettőhárom, ami azt jelenti, hogy ott a népnek nincs földje.

Ezalatt már lassan sétálva fölértünk a Várba s a ragyogó őszi napsütésben ott állottunk a Halász-bástya főkán, Szent István bizánci merevségű szobra mögött.

— Lássá — mondta a püspök —, ezen a helyen beszéltem évekkkel ezelőtt az amerikai magyarokhoz és már akkor éreztem ennek a problémának egész súlyát... Megy-megy, vándorol ki a magyar. Amerikába, sajnos, az állam sem állít elég erős gátat eléje. Ott künn jó dolga van, jobb, mint idehaza volt... A visszavándorlás? Én bizony nem hiszem, hogy a háború után növekedjék a visszavándorlók száma. Ha az ember ott kinn jár köztük Amerikában, látja, hogy amerikaiasodik el a magyar. Az ott született gyerek már csak tőri Magyarországról, amennyit az apja mesél neki az „old country”-ról. Azt hiszem különben — mondta búcsuzóul a főpap —, hogy végre is mindenkinek be kell látnia, hogy sem egyén, sem intézmény nem lehet abszolút ur a föld felett...

A Halász-bástya fehéren ragyogó kövei

mintha lassan egy óriási szószékké változtak volna, ahonnan Fehérvár nagy püspöke a magyar jövőre igéit hirdeti.

1920 február.

Székesfehérvár, az ős koronázó város nagynevű püspökét, a magyar közélet egyik legtüzetesebb és legnemesebb alakját küldte követnek a nemzetgyűlésbe. Prohászka Ottokár kiemelkedik a magyarság önmagát marcangoló, gyűlölködő harcából s a próféták ihletével és a bölcsességével nézi a nemzet messzevezető útjait s a rajtuk kavargók kicsi torzalkodásait. Az egyének apró vágyai, a pártok felfuvalkodott érdekei fölött nyugodt öntudattal áll ez a nagy ember, aki a keresztény világnézet diadalát nem most kezdte hirdetni, aki elsőnek emelt bátor szót a magyar nép földhöz való jogáért és aki ma sem tagadja meg az emberi egyenlőség nagy gondolatát. A keresztény nemzeti irányzatnak hatalmas zászlótartója, de az a zászló, amit ő lobogtat, nem a gyűlölet harcának, hanem a jóság békéjének a lobogója.

Felkerestük a fővárosba érkezett püspököt és megkérdeztük, hogyan gondolkodik a nemzetgyűlés feladatairól s miben látja a legsürgősebb tennivalót? Prohászka Ottokár a következőket mondta:

— Ugy érzem, hogy valahol ott állunk a szomorú völgy és a magas csúcs között. De sötét felhők vettek körül és köd borult ránk. Várunk kell, amíg kitisztul, mielőtt tovább megyünk, nehogy még egyszer rossz utra tévedjen ez a nemzet...

— A mi egész országunk most olyan, mint a ház a földrengés után és a nemzetgyűlés első feladata, hogy megkeresse és beleillessze a vaspántokat, a sineket és a kapcsokat, amelyekről megint szilárdan állhat. Az első feladat hát: helyreállítani a tekintélyt. Ezért örülök és ezért kívánom Horthy Miklós fővezér kormányzását, mert férfi kell a gátra, erős kéz és magyar szív. A második feladat: helyreállítani az alkotmányt. Nem újat csinálni, holmi idegen chartákat, hanem továbbfejleszteni és átalakítani a régit, de az új kornak megfelelően. Akárhogy is vesszük, a régi ketté tört, ezt meg nem történtté tenni nem lehet. De én nem vagyok jogász, nekem nem ez a rész a fontos, hanem az, hogy újra eleven és életrevaló alkotmányunk legyen! Nem tudom, hogy fordul a királyság sorsa, de az a fontos, hogy bármint legyen is, tiszta bort kell önteni a pohárba! Bárki üljön is a trónon, a magyar nemzetnek új egyezséget kell kötni, amelyben a maga életét, szabad független fejlődését és a valódi népakaratnak mindenkor érvényesülését biztosítja. A legitim gondolatot tisztelem, bizonyos szempontból el is fogadom, tehát nem is vitázom vele, de egyet igenis mondok: a régi világot nem lehet folytatni többé. A régi rend kell, de nem a régi rend! Elsősorban pedig az ország házában nem lehet folytatni többé az üres közjogi vitákat s a formasságok harcát, be kell oda vinni az igazi fájdalmas és küzdelmes nemzeti életet, a kisember ezer baját, a földnek, a munkának, az igazságos jövedelemelosztásnak lüktető nagy kérdéseit.

— Mindenekelőtt pedig megint csak ismétlem a magam csökönyös megjegyzését, régóta hirdetett igazságomat: földet kell adni a népnek! Nem a földosztó demagógiának és az életet nem ismerő, levegőbe tervező szobatudósoknak kótyagos javaslataira, — hanem a magyar föld évtizedek óta vajdudó problémájának becsületes megoldására gondolok. E nélkül nem lesz béke ebben a társadalomban. Hiába tagadnák, tessék tudomásul venni: a paraszt bizony ma is gyűlöli az urat és ha nem kapja meg, amit vár és amit jogosan vár, az olyan szerencsétlenség lesz, amiért nem lehet vállalni a felelősséget. Hozzá kell látni azonnal a fokozatos, okos birtokreform munkájához. Ezt azonban nem lehet egy párszázados törvénnyel elintézni, mert a törvény egy pár fogalom lánc, de a kérdés minden helyen más és más. Bizottságokat kell kiküldeni és széleskörű felhatalmazást adni a kormánynak, hogy adott viszonyokhoz képest mindenütt, ahol a nép földet akar és ahol azt meg tudja művelni, ott a legsürgősebben végre is kell, hogy hajthassa a parcellázásokat. És én itt semmiféle külön kategóriákat nem állítok fel. Nem jelenti ez, hogy minden nagybirtokot megsemmisítsenek, mert ez katasztrófa lenne. Sőt igenis a többtermelés érdekében is, a városok éllemezése szempontjából is szükséges, hogy megfelelő számú nagybirtok maradjon. De egy tagban huszezer holdakra nincs szükség! Az ilyen óriási birtok nem a közérdeket szolgálja, hanem csak a gyűlöletet szítja s a társadalmi közéletet teszi lehetetlenné az osztályok között.

— Nem elég, ha igazságot teszünk a

földeken, igazságot kell tennünk a gyárakban és a bányákban is! Ha méltányoljuk a parasztság jogos igényeit, eleget kell tennünk a munkásság jogos követeléseinek is. Meg kell keresnünk a megértést a munkásosztállyal! Nem várhatjuk, hogy csak ők jöjjenek felénk. Előbük kell mennünk! A nagy fürgeteg, ami felettünk elviharzott, ki kell hogy jöjjön a munkásokat a hazátlan eszmékből és a gyűlölködő osztályharcból. De nem mulhatott el nyom nélkül mi fölöttünk sem és bizony ápolnunk kell azt a törekvést, amely a tőke és a munka között becsületes alkut akar kötni és a jövedelem-elosztást igazságosabb alapokra akarja helyezni. Azt mondják, hogy én szocializálni akarok! Én csak mosolygok ezen! Hát igenis, akarom, szeretném, hogy a munkásosztály gazdaságilag, szellemileg emelkedhessék, mert ezzel óvjuk meg legjobban az ázsiai pestistől. Akarom, hogy a tőke ne habzsolhasson fel minden jövedelmet, hanem jusson ki belőle igazságos rész a munkásnak is.

— Akarom, hogy a munkásnak magának lehetővé tegyük a tőkeszerzést és belevonjuk kis vagyonkáját a termelő fölkébe. Azt akarom, hogy megszűnjék a tömeglakás rendszer és a nyomornak és a bűnnek minden okozója és alkama, amit a múltban az oktalan és közömbös gazdasági politika előidézett. Minél több önálló egzisztenciát, minél több erős gazdasági alanyt szeretnék ebben az országban. Tehát én nem proletarizálni akarok lefelé, hanem civilizálni felfelé. A szociális kérdés megoldásában példával kell előljárni a nemzetgyűlésnek s meg kell mutatnunk, hogy a munkásság érdekében nagy és fontos intézkedéseket akarunk tenni, nemcsak a munkás-, csecsemő- és anyavédelem, nemcsak az egykori balesetbiztosítás és a rokkantellátás kérdésében, de abban is, hogy nem vonjuk ki magunkat abból az általános világáramlatból, mely a tőke és a munka közös eredményeinek igazságosabb szétosztását tűzte ki célul. Amíg nyomor van és amíg fényűzés van, olyan szörnyű, égbekiáltó módon egymás mellett, mint Budapesten is, addig nem lesz vége az osztályok benső gyűlölködésének. Az osztályharc, láttuk, megbukott, ám most egy csöndes, de szörnyű erejű morzsolódás folyik az osztályok között. Mint két ellentétes pólus jéghegyei, ha összeakadnak, olyan szörnyű feszültséggel taszigálják és morzsolják egymást az osztályok.

— Márpedig a nemzeti gondolat az egység eszméje, a keresztény világnézet az egyenlőségnek és a megértésnek ideája. Ha tehát mi nemzeti és keresztény politikát akarunk csinálni, akkor ki kell elégtételünk minden osztályt, erősíteni kell őket és kimutatott jóakarral kell lehetővé tenni a közös munkát. Munka és magyarság, ez a nemzeti gondolat! Munka és szeretet, ez a kereszténység! Minden emberben és minden osztályban fel kell ébresztenünk a munkakedvet. Mert ez ma a mi legnagyobb bajunk, hogy a világ katalizmában és az ország katasztrófaiban egvensúlyt veszített ember leengedett kezekkel, doborlatlanul bámul a semmibe. De munkakedve csak annak lehet, aki tudja, hogy miért dolgozik. A parasztnak igazi munkakedve lesz a maga földjén, a munkásnak igazi munkakedve lesz olyan helyen, ahol tudja, hogy nem a neki gyűlölettel hirdetett „vasbérért”, hanem a maga tiszta otthonáért, jóllakott családjáért, nyugalmas öregségéért dolgozik. És ápolni kell a magyarságunkat, erősíteni kell annak legfőbb pillérét, a középosztályt, amelybe minél több elemet kell fölemelni az alsó rétegekből.

— És be kell hívni ebbe az országba a krisztusi szeretetet, az emberi jóságot, hogy az uralkodjék a szívekben és a törvényekben. Hatalmi szóval, ököllel, korbáccsal nem lehet többé a népeket kormányozni, — demagógiával, izgatással, gyűlölködéssel nem szabad többé a tömegeket uszítani. Magyarság, munka, szeretet: ez a mi nemzetünk szent háromsága! A völgyből felfelé megyünk a tiszta magasságok felé, ahol azonban nem hiedeg tél van, hanem a nap fényes és forró sugárkévéje hull ránk. Ha a gonoszok rossz ösvényre vitték az embereket és szakadékokba lökték, — akkor is újra föl kell tapázkodnunk és újra felfelé kell mennünk. Amíg köd van, tapogatózva, ha majd eloszlik: bátran és egyenesen! De felfelé, mindig felfelé, mert le a völgybe többé nem mehetünk vissza!

A nagy püspök szeme kigyulladt, alakja fölegyenesedett, amíg ezeket mondta, — hitelt, csodálatos hitelt a jövőben, a magyarságban, az emberiségben... És az iródiák meghatottan és megilletődötten jegyzi föl az ő ragyogó igéit a rohanó élet napi krónikájának sűrű lapjaira.